

باغ‌های اجتماعی در برابر پارک‌های شهری؛ دو نگاه متفاوت به جایگاه جامعه در فضاهای سبز شهری*

ندا عرب سلغار^۱

نادیه ایمانی^۲

چکیده

فضاهای سبز شهری یکی از اجزای ضروری شهرهای معاصر می‌باشند. با اشراف بر این موضوع که پارک‌ها منبع مهمی از ویژگی‌های کیفی (زیبایی‌شناسی) و کمی (افزایش سرانه) هستند؛ با این حال دیدگاه جدیدی نسبت به فضاهای سبز شهری فراتر از این مفاهیم در حال ظهور است. در این دیدگاه بر افزایش «فعل اجتماعی» در روند تولید و طراحی فضاهای سبز تأکید می‌شود. باغ‌های اجتماعی^۱، یک تجربه فضایی متفاوت در برابر پارک‌های شهری است که بر مبنای اقدامات شهروندان و مشارکت فعال آن‌ها شکل می‌گیرند. در این مقاله باغ‌های اجتماعی به عنوان یک تجربه فضایی متفاوت مورد تحلیل قرار گرفته است و میزان اثربخشی فعل اجتماعی در آن در مقایسه با پارک‌های شهری مورد پرسش قرار گرفته است. این مقاله از انواع مقالات توصیفی-تحلیلی است؛ اطلاعات با روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده و سپس ابعاد مفهومی آن تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد باغ‌های اجتماعی گونه‌ای از فضاهای سبز عمومی، خارج از ساختارهای برنامه‌ریزی رسمی ایجاد کرده است که توسط ساکنین محلی شکل گرفته و منعکس‌کننده نیازهای جامعه به فضاهای سبز است. در یک مفهوم جامع می‌توان از آن به عنوان تمثیلی از صورتهای رشد پایدار شهری که از «سطوح پایین سرچشمه»^۲ می‌گیرد و مشارکت فعال و تجربی شهروندان در آن نقش اصلی دارد، نام برد.

کلیدواژه‌ها: باغ‌های اجتماعی، پارک‌های شهری، فعل اجتماعی، مشارکت اجتماعی.

* این مقاله برگرفته از رساله‌ی دکتری «ندا عرب سلغار» به راهنمایی «دکتر نادیه ایمانی» در دانشگاه هنر تهران است.
۱. دانشجوی دکتری معماری، دانشگاه هنر، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) neda.arabsolghar@gmail.com
۲. دانشیار گروه معماری دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران. imani@art.ac.ir

مقدمه

نیز می‌باشند. تجمع سرمایه اجتماعی در محله‌های شهری، شکل‌گیری «مکان ای سوم»، جایی که تمام افراد امکان کاهش استرس، فرصتی برای تنهایی و تمرکز دارند. دوم اینکه اگر به درستی ساماندهی شوند، پتانسیل پذیرش تمام گروه‌ها و طبقات مختلف اجتماعی را خواهند داشت، جایی که از آن با عنوان «سایه‌بان جهانی»^۵ یاد می‌شود. فضای متنوع و ناهمگونی که علاوه بر اینکه فرصت استراحت روزانه را فراهم می‌کند، بلکه فرصت نگاه کردن و یادگرفتن از تفاوت‌های دیگری را نیز مهیا می‌کند. سوم اینکه، افراد از گروه‌ها و موقعیت‌های مختلف در کنار هم بر روی قطعه زمین ای باغ اجتماعی فعالیت کرده و از این‌رو شبکه‌های اطلاعاتی و فعالیت‌های داوطلبانه اجتماعی را ایجاد کرده که علاوه بر تقویت مشارکت، کنترل و امنیت محله‌ای را نیز موجب می‌شود. از آنجایی که در ایران نیز شاهد رشد سریع شهرها و کاهش ارتباط شهرنشینان با فضاهای سبز هستیم، بررسی این موضوع قابلیت ایده‌پردازی و پس از تطبیق با فرهنگ جامعه ایران امکان اجرا را دارد. در ادامه پس از مروری بر مفهوم باغ‌های اجتماعی، یک مقایسه تطبیقی بین باغ و پارک شهری از بعد خدمات اکوسیستم صورت گرفته و سپس تأثیرات این باغ بر سلامتی ذهن و جسم افراد دسته‌بندی شده است.

چیستی باغ‌های اجتماعی

«باغ‌های اجتماعی با دسترسی عمومی»^۶؛ به فضاهای سبزی اطلاق می‌شود که دسترسی در تمام ساعات شبانه‌روز برای تمام افراد به آن امکان‌پذیر است؛ توسط گروه‌های مختلف جامعه مدنی به طور جمعی مدیریت می‌شود و در آن موانع رسمی برای مشارکت فوری توسط عموم مردم صفر تا ناچیز است. منظور از موانع رسمی، مقررات نوشته شده همچون قرارداد، مجوز یا سیستم نوبت‌دهی است. این باغ‌های اجتماعی شباهت زیادی با باغ‌های آلوتمنت^۷ دارد که یک توافق مشترک

پارک‌های عمومی و باغ‌های اجتماعی به عنوان دو عرصه مهم از فضاهای سبز شهری، در ارائه خدمات اکوسیستم به جامعه دارای فرصت‌ها و چالش‌های بی‌نظیری هستند. تفاوت نگاه به جایگاه جامعه در «تولید فضای سبز»^۳ موجب تمایز این دو عرصه‌ی شهری است. در پاسخ به فرایند کاهش دسترسی به فضاهای سبز (که آن را «محوشدن - تجربه»^۴ می‌نامند) طیف وسیعی از فضاهای سبز شهری شکل گرفته است که میزان دخالت جامعه در آن‌ها متفاوت است.

«جنبش باغ‌های اجتماعی» در کشور آمریکا با هدف بهبود شرایط زندگی شهری و رفع فقر و بیکاری در جریان رکود اقتصادی دهه ۱۸۹۰ میلادی شکل گرفت. این جنبش بر اساس اقدامات داوطلبانه مردمی (پایین به بالا)، قطعه زمین‌های خالی بین بلوک‌های شهری را به جایی برای کشاورزی، گل‌کاری و فعالیت‌های جمعی تبدیل کرد. از آنجایی که فضا نه تنها بازتابی از شرایط اجتماعی، بلکه بازتابی از روابط اجتماعی است؛ این باغ‌ها به عنوان واسطه‌ای در تکامل و تعامل با هویت سیاسی، شهروندی و سایر دغدغه‌های اجتماعی شکل می‌گیرند. به عبارتی محصولی از درگیری‌های ایجاد شده بر سر تغییر جهت بهره‌برداری و استفاده متفاوت از فضاهای شهری؛ محصولی از اتحاد بین شهروندان، محیط، آزادی و حقوق مدنی می‌باشند. در طی دهه‌های گذشته، موضوع باغ‌های اجتماعی، در حوزه‌های علمی متعددی مورد توجه قرار گرفته است. علومی از جمله جامعه‌شناسی (2002 martinez)، انسان‌ناسی (von Hassell, 2002)، علوم سیاسی (Mikalbrown, 2002)، جغرافیای فرهنگی (Schmelzkopf, 2002)، مطالعات محیطی (lynch, 1993 & Kransy, 2004)، و حتی مطالعات تفریحی (2003 Glover) قابل بیان است.

مطالعه و بررسی باغ‌های اجتماعی به سه دلیل دارای ضرورت است: اول اینکه این باغ‌ها تنها یک منبع با ارزش طبیعی نیستند، بلکه مکانی برای تقویت «تعاملات اجتماعی»

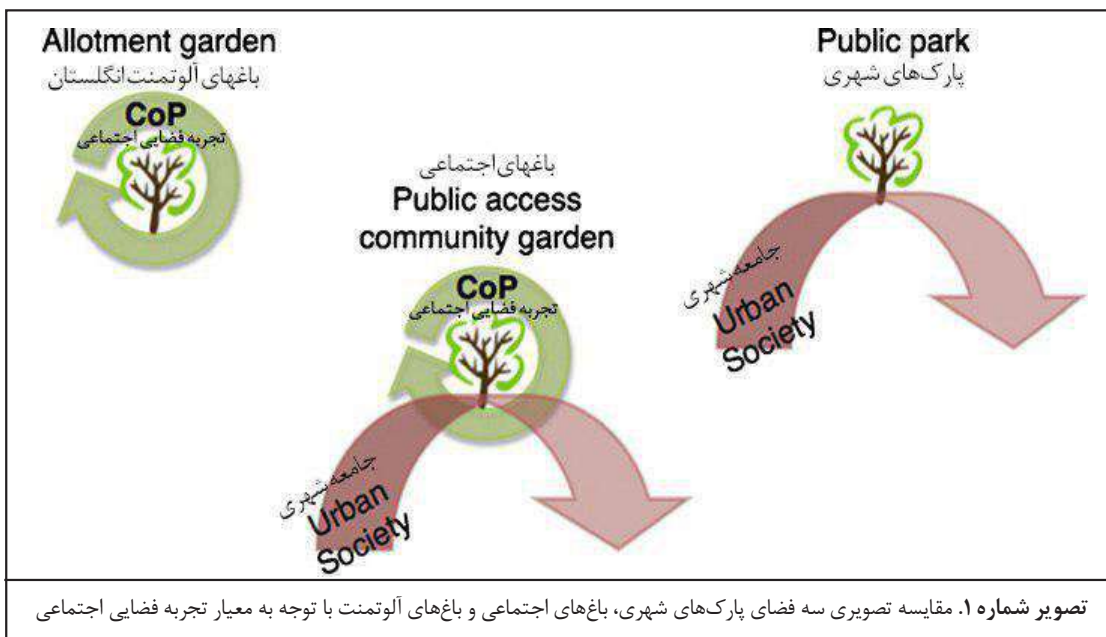
باغ‌های اجتماعی ترکیبی از دسترسی عمومی و مدیریت فضاهای سبز را فراهم می‌کنند. تجربیات و اقدامات روزانه شهروندان در تعامل با طبیعت، توصیف کاملی از این عرصه عمومی است. تعاملات صورت گرفته در اینجا در قالب فعل باغبانی، مجموعه‌ای وسیع‌تر از مفاهیم (فرهنگی، سیاسی، تجاری) را در کنار مفهوم یادگیری در مجموعه گسترده‌تری از جمعیت شهری ایجاد می‌ند (Bendt et al, 2013).

پیشینه شکل‌گیری باغ‌های اجتماعی به دهه‌ی ۱۹۳۰ در دوران بحران اقتصادی و موج دوم آن به دهه‌ی ۱۹۷۰ در دوران تورم آمریکا باز می‌گردد. در هر دو مورد باغ‌های اجتماعی؛ نیازهای غذایی، در زمانی که درآمدها اجازه‌ی خرید مواد غذایی باکیفیت را از شهروندان فقیر جامعه گرفته بود را تأمین می‌کرد (Ash & Thrift, 2002). در دو جنگ جهانی قرن بیستم، باغبانی شهری به عنوان نمادی از میهن‌پرستی در بین عموم مردم شکل گرفت. مشارکت شهروندان در برنامه‌های باغبانی، به عنوان بذره‌ای آزادی بود و باغ‌ها را تحت عنوان «باغ‌های جنگ»،

برای باغبانی جمعی در شهرهای اروپایی است. تفاوت این دو فضای سبز یکی در قدمت آلوتمنت‌هاست (برخی بیش از یک قرن) (Barthel, 2008) و اینکه آنها دارای حقوق مالکیت در طولانی مدت می‌باشند. در حالی که مناطق گوناگونی از جمله مسیرهای پیاده و چمن‌زارها در آلوتمنت‌ها به روی عموم مردم باز است، باغ‌های انفرادی و مناطق کاشته شده بخصوصی در آن هرگز پذیرای عموم نیست (Bendt et al, 2013).

در مقایسه‌ای بین سه فضای باغ‌های اجتماعی، آلوتمنت‌ها و پارک‌های شهری، (تصویر شماره ۱) به لحاظ معیار «دسترسی عمومی و مدیریت مدنی فضا» می‌توان چنین بیان کرد:

باغ‌های آلوتمنت عرصه‌هایی برای مدیریت فضای سبز برای اعضای خود فراهم می‌کنند، اما به طور کلی برای عموم مردم باز نیستند. پارک‌های شهری (عمومی) از سوی دیگر دسترسی دائمی به فضاهای سبز را مهیا کرده‌اند، اما فعل مشارکت کاربران برای باغبانی یا مدیریت در آن دیده نمی‌شود.

تصویر شماره ۱. مقایسه تصویری سه فضای پارک‌های شهری، باغ‌های اجتماعی و باغ‌های آلوتمنت با توجه به معیار تجربه فضایی اجتماعی

عمومی به برنامه‌های باغ داشته باشند (Mikulec, Philip et al, 2013).

در ادامه تعدادی از باغ‌های اجتماعی به اختصار معرفی شده است، تصویر شماره ۲ نمایش‌دهنده بعضی از این باغ‌ها می‌باشد.

باغ‌های تفریحی: این نوع باغ‌ها معمولاً در محله‌هایی با تعدد آپارتمان و فاقد باغ (فضای سبز)، سازماندهی می‌شوند. حدود ۲۰ تا ۵۰ قطعه کوچک زمین را دربر می‌گیرند، باغبان که یکی از اعضای این محله است با استفاده از روش‌های باغداری به رشد گل و سبزیجات می‌پردازد و سایر افراد محلی به آن کمک می‌کنند.

باغ کودکان و مدارس: برنامه‌های درسی علمی طیف وسیعی از فعالیت‌های باغداری مانند انتشار، پیوند، برداشت، کمپوست و تهیه خاک را شامل می‌شود. این پروژه توسط استادان به علاوه یک تکنسین متخصص در علوم زیست‌محیطی به طور کامل پشتیبانی شده و توسعه داده می‌شود.

باغ‌های کارآفرینی: هدف از این باغ‌ها متنوع است، اما به وضوح از سوی نیاز به کاهش فقر و محرومیت اجتماعی، در بعضی از محله‌های محروم‌تر هدایت می‌شود. هدف آن، ارائه آموزش‌های شغلی و همچنین تولید درآمد برای اعضاء می‌باشد. باغبان‌ها محصولات تازه‌ای را برای فروش و مصرف

در جنگ جهانی اول و «باغ‌های پیروزی»، در جنگ جهانی دوم نام‌گذاری کردند. به خصوص در جنگ جهانی دوم، هنگامی که ساکنان حومه‌ی شهرها، جهت جنگ از محل زندگی خود خارج شده بودند، مردم شهر ملزم به تولید و کاشت مواد غذایی مورد نیاز خود در این دوران شدند. اما بعد از جنگ جهانی دوم به مرور باغ‌های اجتماعی از شهرها محو شد تا اواسط دهه‌ی ۱۹۷۰ میلادی که جانی دوباره گرفت (Lawson, 2005). با این حال برخلاف جنبش باغبانی قبلی که از «ضرورت غذایی» متولد شد، این بار برخاسته از «فعالیت‌های اجتماعی» بود. در طی چند دهه‌ی گذشته، باغ‌های اجتماعی بر تقویت شبکه‌های اجتماعی، مبارزه با چاقی، ارائه مراکز آموزشی برای جوانان شهری تأکید می‌کند. برای رسیدن به هدف افزایش مشارکت شهروندان در تلاش‌های دولت محلی، پنج عنصر باید در شهر حضور داشته باشند:

۱. باغ اجتماعی یک نیاز عمومی آشکار را برآورده کند؛
۲. برنامه‌ریزی و طراحی باغ‌های اجتماعی با ظرفیت‌های شهرداری در اجرا و تداوم آن تطابق داشته باشد؛
۳. حمایت‌های سیاسی و اداری محکمی برای پشتیبانی برنامه باغ‌های اجتماعی وجود داشته باشد؛
۴. زمین‌های عمومی کافی در دسترس باشند؛
۵. شهر آمادگی خود را برای تعهد چندساله بودجه

تصویر شماره ۲. نمونه‌هایی از باغ‌های اجتماعی و اقدامات داوطلبانه مردمی

و تولید مواد غذایی ویژگی منحصر به فرد باغ‌های اجتماعی است؛ در حالی که بسیاری از نگرانی‌های مربوط به امنیت غذایی و نگهداری سیستم‌های کشاورزی سنتی را کاهش می‌دهد. (Eversand Hodgson, 2011) تولید مواد غذایی دارای نتایج اقتصادی است که در مناطق با وضعیت اجتماعی-اقتصادی ضعیف دارای اهمیت است (Dunn, 2010). ویژگی‌های تنظیماتی همچون تعدیل هوا، کاهش سیلاب، نفوذ و تأمین پناهگاه‌های تنوع زیستی برای بسیاری از گونه‌های جانوری قابل ذکر است که این موضوع در مناطق با تراکم بالا از اهمیت بیشتری برخوردار است. خدمات فرهنگی اکوسیستم‌ها به سلامتی انفرادی (فعالیت فیزیکی؛ بازیابی توجه)، خدمات اجتماعی (مشارکت؛ سرمایه اجتماعی) و آموزش‌های زیست‌محیطی قابل تقسیم است. در ادامه پتانسیل تأمین این ویژگی‌های خدماتی باغ‌ها در مقایسه با پارک‌ها تحلیل شده است.

فعالیت فیزیکی: چگونگی ارتباط با فضاهای سبز با توجه به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی گروه‌های مردمی (سن، وضعیت اقتصادی - اجتماعی، ..) متغیر است. باغ‌های اجتماعی علاوه بر این که توانایی افزایش فعالیت‌های بدنی برای گروه‌های جمعیتی که با طراحی پارک‌های استاندارد از آن‌ها مراقبت نمی‌شوند را فراهم می‌کند؛ بلکه فرم مؤثرتر و قابل دسترس‌تر از فعالیت فیزیکی بین جوامع را نیز ایجاد می‌کند. فعالیت باغبانی، مقاومت قسمت‌های فوقانی بدن را افزایش می‌دهد در حالی که پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری این امکان را ندارد (Bird, 2004). پارک‌های بزرگ و جذاب پیاده‌روی محلی را برای ساکنین با سن بالاتر تشویق می‌کند در حالی که برای سنین پایین جذاب نیستند. طبیعت مسطح و بی‌نظیر زمین‌های بازی در پارک‌هایی که برای ورزش سازمان‌یافته طراحی شده‌اند، برای کاربران غیر ورزشکار مورد توجه قرار نمی‌گیرد. «میلر» اشاره می‌کند که پارک‌های رسمی و زمین‌های بازی سنتی نمی‌توانند کودکان خردسال را که بیش از حد به طبیعت نیاز دارند را

تولید کرده؛ در حالی که مالکان زمین درآمد اضافی از فروش محصولات را بدست می‌آورند. این اقدام در سالهای اول خود به «جنبش جالب‌های سیب‌زمینی» (Henderson & Hartdfield, 2010) معروف شد.

باغ‌های شفا و درمان: باغ‌های شفا و درمان بسیار مهم هستند. هدف این باغ‌ها مراقبت‌های اجتماعی و درمان بیشتر مردم در جامعه به لحاظ ارتباط بیشتر با فضای سبز برای کاهش استرس‌های روزانه است (Norman & Sempik, 2001).

خدمات اکوسیستم در دو عرصه باغ اجتماعی و پارک پارک‌های عمومی و باغ‌های اجتماعی هر دو در زمینه ارائه خدمات اکوسیستم به جوامع شهری با فرصت‌ها و چالش‌های بی‌نظیری روبرو هستند. در مطالعات صورت گرفته ادغام باغ‌های اجتماعی در اراضی پارک‌های عمومی را به عنوان راه‌حلی در رفع محدودیت‌ها و افزایش موقعیت‌ها پیشنهاد می‌دهند. این ادغام به‌طور مستقیم با ارائه یک مقصد جذاب از فضای سبز و به‌طور غیرمستقیم ایجاد فرصت‌هایی برای حضور بیشتر و مشارکت ساکنین محلی در فرایندهای برنامه‌ریزی پارک قابل تحلیل است (Middle et al, 2014). خدمات اکوسیستم با استفاده از طیف وسیعی از چارچوب‌های نظری مورد بحث قرار گرفته است. در ارزیابی اکوسیستم هزاره (Millennium Ecosystem Assessment, 2005) این خدمات را به سه گروه «خدماتی، تنظیماتی و فرهنگی (پشتیبانی)»^۹ طبقه‌بندی می‌کنند. گروه خدماتی به منافع مادی همچون تأمین غذا، آب شیرین، چوب و ..؛ گروه تنظیماتی فرایندهای اکولوژیکی که سایر خدمات به آنها وابسته هستند؛ گروه فرهنگی خدمات غیرمادی همچون تفریح، منافع سلامتی و آموزش را شامل می‌شود. باغ‌های اجتماعی در واقع می‌توانند توانایی پارک‌های عمومی در ارائه خدمات از تمام دسته‌ها را تقویت کنند. کشاورزی

اجتماعی، مشارکت اجتماعی در فرایند برنامه‌ریزی ضروری است که به عنوان منبعی از ساخت اجتماعی عمل می‌کند. افراد با پیشینه فرهنگی مختلف، روابط متفاوتی با طبیعت دارند، بنابراین هیچ فضای سبزی توسط همه ساکنان یک جامعه به اندازه برابر و با یک کیفیت قابل ارزشیابی نخواهد بود. (James et al., 2009) به جای این‌که فقط فرضیات متخصصین برنامه‌ریزی را در نظر بگیریم، رویکردهای مشورتی با مشارکت مردم در مراحل برنامه‌ریزی ضروری است تا منعکس‌کننده نیازهای متنوع افراد جامعه باشد. باغ‌های اجتماعی با اشکال مختلف مدیریت (دولتی، سازمان‌های خصوصی، مراکز بهداشتی، مدارس و ...) فرصتی برای نوآوری در مدیریت فضاهای سبز ایجاد می‌کنند. باغ‌هایی که از طریق مدیریت جامعه مدنی ایجاد می‌شوند در اینجا بیشترین اهمیت را دارند زیرا توسط ساکنانی که از آنها استفاده می‌کنند؛ طراحی، تولید و مدیریت شده است؛ و لذا نیازهای کاربران را بهتر انعکاس می‌دهند. (Okvat and Zautra, 2011)

آموزش‌های زیست‌محیطی: نیاز به تماس با طبیعت در طول نسل‌هایی از تکامل انسان شکل گرفته است. با این‌حال واقعیت این است که مردم به طور فزاینده‌ای در مناطق شهری منجر به فراموشی نسلی - انقراض تجربه - شده‌اند. لذا فراهم آوردن فرصت‌های روزمره برای تجربه و یادگیری در مورد طبیعت یک چالش برنامه‌ریزی را ایجاد کرده است. باغبانی یک مکانیسم مؤثر در آموزش زیست‌محیطی در مناطق شهری ایجاد می‌کند. مؤثرترین راه برای برقراری ارتباط شهروندان با فرایندهای طبیعی از طریق جمع‌آوری دانش اکولوژیک نیست، بلکه از طریق اشکال یادگیری زیست‌محیطی است که به شهروندان اجازه می‌دهد که به طور عملی با طبیعت دست و پنجه نرم کرده که عمل باغبانی یکی از این فعالیت‌های مؤثر است (Beatley, 2011). در یک پژوهش میدانی (Francis, 2008) تفاوت‌های موجود

درگیر کنند، در عوض کودکان احتمالاً از مناظر طبیعی و غیررسمی بیشتر بهره‌مند می‌شوند (Miller, 2005). **بازیابی عملکرد:** دو تئوری در ارتباط با مفهوم بازیابی عملکرد و فضاهای سبز قابل بررسی است. نظریه «بازیابی توجه»^{۱۱} (Kaplan, 1995) نشان می‌دهد محیط‌های طبیعی بیشتر از محیط‌های ساخته‌شده توجه غیرارادی را به خود جلب می‌کند. با جلب توجه غیرارادی، تمرکز افراد برای فعالیت‌های سخت و خسته‌کننده دوباره شارژ می‌شود. «تئوری بازیابی استرس»^{۱۲} (Ulrich et al., 1991) نیز نشان می‌دهد، محیط‌های طبیعی می‌توانند خطرات سلامتی مرتبط با قرار گرفتن طولانی مدت در شرایط استرس‌زا را کاهش دهند. باغ‌های اجتماعی صرف نظر از فعالیتی که در آنجا انجام می‌شود، اشکال مؤثری از طبیعت شهری برای ارائه خدمات ترمیمی هستند؛ باغبانی به عنوان فعالیتی پذیرفته‌شده است که توجه غیرارادی را به خود جلب می‌کند و منجر به احیای توجه مستقیم می‌شود (Kaplan, 1973; Kaplan and Kaplan, 1989).

خدمات اجتماعی: فضاهای سبز شهری خدماتی را در سطح اجتماعی از طریق مختلف از جمله تسهیل در تعاملات اجتماعی که منجر به ایجاد پیوند اجتماعی^{۱۳} و سرمایه اجتماعی^{۱۴} می‌شود، ارائه می‌دهند. (Kazmierczak, 2013) پارک‌های شهری در واقع پیوندهای سطحی را تسهیل می‌کنند که می‌تواند منجر به ایجاد روابط جدید بین افراد از گروه‌های مختلف اجتماعی شود. در مقابل باغ‌های اجتماعی دارای پتانسیل زیادی برای جمع‌شدن گروه‌های متنوع فرهنگی و اجتماعی شده و در نتیجه بستری را فراهم می‌کند که در آن می‌توان اختلافات را مورد مذاکره قرار داد و درک بیشتری بین طرفین ایجاد می‌شود. همچنین تعاملات اجتماعی را از طریق رخدادهای اجتماعی تسهیل می‌کند و اجازه پیوند با ارزشی را فراهم کرده که در نتیجه «ساخت اجتماعی»^{۱۵} در گروه‌های با ویژگی مختلف مهیا می‌شود. علاوه بر تسهیل در تعاملات

بین این دو عرصه‌ی شهری با توجه به معیارهای «تفاوت و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کاربران فضا»، «تفاوت عملکردی»، «تفاوت اجتماع‌پذیری»، «ادراک بصری»، «مدیریت فضا»، «امنیت»، «دسترسی و کنترل» و جدول شماره ۱ نمایش داده‌شده است.

جدول شماره ۱. مقایسه دو عرصه باغ‌های اجتماعی و پارک‌های شهری از دید کاربران فضا

معیارهای ارزیابی	پارک‌های شهری	باغ‌های اجتماعی
کاربران فضا	کاربران پارک‌های شهری جوان‌تر از باغ‌های اجتماعی می‌باشند.	پتانسیل‌های تفریحی برای سنین بالاتر در باغ‌ها بیشتر است.
	کودکان و نوجوانان یک سوم از جمعیت پارک‌ها را تشکیل می‌دهند.	کودکان و نوجوانان تنها ۴ درصد از جمعیت باغ‌ها را می‌سازند
عملکرد	زمین‌های بازی کودک، فضایی برای جذب آرامش، خوردن و آشامیدن	باغیانی، گفتگو و تعامل
اجتماع‌پذیری	باغ‌ها در دوست‌یابی امتیاز بیشتری نسبت به پارک‌ها دریافت می‌کنند. درحالی‌که این میزان در پارک‌ها ۱/۳ است.	
ادراک بصری	پارک‌ها تنها توسط یک سوم از کاربران آن، زیبا خطاب شده‌است.	علی‌رغم نظر متخصصان و طراحان کاربران باغ‌ها از واژه زیبا برای توصیف آن استفاده کرده‌اند.
مدیریت فضا	شهرداری	کاربران فضا
امنیت	کاربران پارک را در شب ناامن خطاب کرده‌اند.	هیچ واژه‌ای از ناامنی برای باغ دریافت نشده است.
دسترسی	ادراک کاربران از باغ خصوصی بودن آن را نسبت به پارک نشان می‌دهد. وجود حصار و محله‌ای بودن آن یکی از دلایل این امر است.	
تصویر ایده‌آل	۱/۴ از کاربران باغ‌ها را فضای باز ایده‌آل خود خطاب کرده‌اند، درحالی‌که تعداد اندکی از کاربران این نظر را راجع به پارک داشته‌اند.	

جدول شماره ۲ آمار حاصل از فعالیت ای صورت گرفته در پارک‌های شهری و باغ‌های اجتماعی تحلیل و دسته بندی شده است.

جدول شماره ۲. نتایج آماری فعالیت‌های مشاهده شده در نقشه رفتاری و مصاحبه با کاربران (Francis, 2008)

فعالیت‌های پیش‌بینی شده در فضاهای باز شهری													
بازی	گفتگو	غناخوردن	پایه روی نشستن	مطالعه	خواب	کار	سوار چرخه سوار	وزش	باغیانی	گیاه کاشت			
۳۳٪	۱۹٪	۱۲٪	۱۲٪	۷٪	۲٪	۱٪	۵٪	۱۰٪	-	-	پارک‌های شهری	مشاهده	
۳۸٪	۱۰٪	۱۸٪	۱۲٪	۶٪	-	-	۷٪	۱۲٪	-	-		مصاحبه	
۱٪	۲۴٪	-	۵٪	۱٪	-	-	-	-	۵۵٪	۶۰٪	باغ‌های اجتماعی	مشاهده	
-	۱۰٪	-	-	۲٪	-	-	-	-	۶۹٪	۶۵٪		مصاحبه	

جدول شماره ۳. جنبه‌هایی از سلامتی که تحت تأثیر طراحی پایدار باغ‌های اجتماعی می‌باشد؛

عملکردها	قابلیت‌های باغ‌های اجتماعی
انگیزه‌های ذهنی: ایده‌های جدید و تفکر متفاوت	انگیزش
احساس طول عمر	
انگیزش احساسات	
حس سرزندگی	هدف
داشتن هدف در زندگی	
حس اهمیت داشتن یک موضوع	سلامت روانی
آموختن، ارتباطات، تفکر	
بدست آوردن مهارت‌های شناختی	ترمیم ذهن
داشتن فرصت برای بهبود کوتاه مدت	
مشارکت در زندگی اجتماعی و فعالیت‌های فرهنگی	رفاه اجتماعی
حس مالکیت	
امکان بیان نظرات سیاسی	امنیت
احساس امنیت و آزادی در استفاده از محیط طبیعی	
کنترل منابع	تفریح
فعالیت‌های فیزیکی	

پایداری اجتماعی منتج از مشارکت در باغ‌های اجتماعی

ارزیابی فعالیت‌های اجتماعی وقوع یافته در باغ‌های اجتماعی، همزمان با تحلیل ساختار مفهومی آن، نشان‌دهنده مفهوم «دگردیسی فضایی»^{۱۶} است. این مفهوم بیان‌کننده محیطی است که توسط افراد جامعه شکل گرفته، تولید و بازتولید می‌شود و از سوی دیگر این فضا، خود شکل‌دهنده روابط و رفتارهای اجتماعی است (Harvey, 1989). «استاکر و بارنت» (۱۹۹۸)، یک مدل مفهومی از تأثیر باغ‌های اجتماعی بر ابعاد پایداری ارائه داده‌اند که شامل سه درجه است:

ارتقاء پایداری اکولوژیکی و فیزیکی از طریق رشد گیاهان؛ پایداری اجتماعی از طریق افزایش تعاملات اجتماعی؛ پایداری اقتصادی با تأکید بر ابعاد آموزشی، مهارت و توسعه تحقیقات (Stocker, L. & Barnett, 1998). از سوی دیگر باغ‌های اجتماعی تأثیرات مثبت بر سلامتی افراد مشارکت‌کننده را دارند. از دید سازمان بهداشت جهانی، فعالیت فیزیکی، تعادل وزن بدنی و امنیت غذایی مهم‌ترین عوامل نام برده شده است. این تأثیرات شامل موارد زیر می‌باشد:

افزایش دسترسی به مواد غذایی و تغذیه بهتر (Patel, 1991; Irvine et al., 1999).

افزایش فعالیت‌های فیزیکی (Dickinson et al., 2003) بهبود سلامت روانی (Armstrong, 2000). افزایش امنیت در جامعه محلی (Ferris, 2001). پتانسیل رشد جامعه از طریق تحصیلات/ آموزش مهارت‌های شغلی (Holland, 2004). افزایش سرمایه اجتماعی، از طریق توسعه روابط اجتماعی و درک ارزش تنوع اجتماعی (Doyle and Krasny, 2003).

افزایش پایداری اکولوژیک که منجر به سلامتی طولانی مدت می‌شود (Hancock, 2001). در جدول شماره ۳ قابلیت باغ‌های اجتماعی و تأثیر آن بر سلامتی افراد نمایش داده شده است.

نتیجه‌گیری

پارک‌ها به عنوان منبعی از ویژگی‌های کیفی (زیبایی‌شناسی) و کمی (افزایش سرانه فضای سبز) شناخته شده‌اند. با این حال دیدگاه جدیدی نسبت به فضاهای سبز شهری فراتر از ارزش‌های شناخته‌شده آن (مکان تفریح و منبع بصری) در حال ظهور است. در این دیدگاه بر چگونگی رویکرد سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، و عموم مردم نسبت به فضاهای سبز به عنوان کمک ارزشمندی به اهداف سیاسی - اجتماعی همچون ایجاد فرصت‌های شغلی، توسعه جوانان، سلامت عمومی و «ساخت اجتماعی» فکر می‌شود. پارک‌های عمومی و باغ‌های اجتماعی هر دو دارای توانایی ایجاد سرویس‌های اکوسیستمی به جوامع شهری هستند. باغ‌های اجتماعی در «سطح فردی»، موجب فعالیت فیزیکی - باغبانی - و یک محیط برای تجدید ذهن و یک مقصد جذاب برای پیاده‌روی در سطح محله‌ای است. در «سطح اجتماعی»، می‌توانند تعاملات بین گروه‌های مختلف اجتماعی را تسهیل کنند در حالی که فرصت مشارکت فعال در فرایند برنامه‌ریزی فضای سبز را برای ساکنین محلی نیز فراهم می‌کند. شاید از همه مهمتر باغ‌های اجتماعی فرصت منحصر به فردی برای آموزش‌های زیست‌محیطی مهیا کرده که منجر به بهبود نتایج زیست‌محیطی می‌شود. یکی از مهم‌ترین نقدهایی که می‌توان به برنامه‌ریزی پارک‌ها وارد کرد، توجه صرف آنها به رویکرد استانداردسازی از طریق بعد کمی (تعداد نفر در هکتار (سرانه)) به عنوان متداول‌ترین مکانیزم برنامه‌ریزی فضای سبز در بیشتر کشورها و به خصوص ایران است. در حالی که رسالت آنها یافتن یک مکانیزم مؤثر برای تأمین مقدار کافی از کمیت فضای سبز است، تأمین نیازهای متنوع جوامع به حاشیه رفته است. این در حالی است که باغ‌های اجتماعی با طیف وسیعی از انگیزه‌های (محرک‌ها) اساسی ایجاد شده‌اند: نه تنها فرصتی برای رشد گیاهان با هدف تغذیه و منافع اقتصادی؛ بلکه برآورده ساختن نیاز

افراد محلی برای تماس با طبیعت، آموزش، فعالیت‌های مدنی و تجدید ساختار محله (افراد محلی) از آن جمله است. تا جایی که دیده شده است جنبش‌های رهبری شده از سوی شهروندان در برابر اشتباهات تصمیم‌گیرندگان در تغییر یا ایجاد فضاهای باز از این مکان سربرآورده است. با این توضیحات، باغ‌های اجتماعی گونه‌ای از فضاهای سبز عمومی، خارج از ساختارهای برنامه‌ریزی رسمی سنتی ایجاد کرده است که توسط ساکنین محلی شکل گرفته و منعکس‌کننده نیازهای جامعه به فضاهای سبز است. در یک مفهوم جامع می‌توان از آن به عنوان تمثیلی از صورت‌های رشد پایدار شهری که از «سطوح پایین سرچشمه» می‌گیرد و مشارکت فعال و تجربی شهروندان در آن نقش اصلی دارد، نام برد.

پی‌نوشت‌ها

1. Community Gardens.
2. Spring from below
۳. ورود منابع انسانی به پارک‌های شهری مفهوم بارزی از مقابله با این مسئله است که فضاهای شهری «برای ما» تولید می‌شوند به جای اینکه «با ما» تولید شوند؛ این بخش مهمی از مفهوم «حق به شهر» است که توسط «هانری لنبور»، «دان میچل» و «دیوید هاروی» تولید و پردازش شده است.
4. Extinction- of- Experience
5. Cosmopolitan canopies
6. Public access community Gardens
7. Allotment Gardens
8. Potato Patch movement
9. Provisioning, Regulating, Cultural or Supporting services
10. Restoration
11. Attention Restoration Theory
12. Stress Recover Theory
13. Social ties
14. Social capital
۱۵. ساخت اجتماعی یک حوزه فعالیتی است که در راستای ایجاد یا تقویت حس اجتماعی بین افراد در یک منطقه محلی (مانند همسایگی) با داشتن یک منفعت مشترک (هدف مشترک) ایجاد می‌شود. این مفهوم می‌تواند در زیر

- Landscape research*, 12, 100-112.
- Glover, Troy D. 2003. «*The Story of the Queen Anne Memorial Garden: Resisting a Dominant Cultural Narrative.*» *Journal of Leisure Research*. 25(2):190-212.
- Jacobs, Jane. 1961/1992. *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Vintage.
- James, P., Tzoulas, K., Adams, M.D., Barber, A., Box, J., Breuste, J., Elmqvist, T., Frith, M., Gordon, C., Greening, K.L., Handley, J., Haworth, S., Kazmierczak, A.E., Johnston, M., Korpela, K., Moretti, M., Niemela, J., Pauleit, S., Roe, M.H., Sadler, J.P., Thompson, C.W. 2009. *Towards an integrated understanding of green spaces in the European built environment*. *Urban For. Urban Green*. 8, 65–75.
- Kaplan, R. 1973. *Some psychological benefits of gardening*. *Environ. Behav*. 5 (2), 145–162.
- Kaplan, R., Kaplan, S. 1989. *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge University Press, New York.
- Kaplan, S. 1995. *The restorative benefits of nature: toward an integrative frame-work*. *J. Environ. Psychol*. 15, 169–182.
- Kazmierczak, A. 2013. *The contribution of local parks to neighbourhood social ties*. *Landscape Urban Plan*. 109 (1), 31–44.
- Lawson, L. 2005. *City Bountiful: A Century of Community Gardening in America*. Berkeley, CA: University of California press.
- Lynch, Barbara D. 1993. *The Garden and the Sea: U.S. Latino Environmental Discourses and Mainstream Environmentalism*. *Social Problems*. 40(1):108-124.
- Martinez, Miranda J. 2002. *The Struggle for the Gardens: Puerto Ricans, Redevelopment, and the Negotiation of Difference in a Changing Community*. Unpublished dissertation: NYU.
- Middle, Isaac and Dzidic, Peta and Buckley, Amma and Bennett, Dawn and Tye, Marian and Jones, Roy. 2014. *Integrating community gardens into public parks: An innovative approach for providing ecosystem services in urban areas*. *Urban Forestry & Urban Greening*.
- Mikalbrown, Kerstin. 2002. *Saving Esperanza* مجموعه توسعه اجتماعی قرار گیرد. طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها برای ساخت اجتماعی از رویدادهای ساده (مثل کلوپ‌های کوچک کتابخوانی) تا تلاش‌هایی با مقیاس بزرگ (همچون جشنواره‌ها و پروژه‌های ساختمانی که شرکت کنندگان محلی به جای پیمانکاران خارجی فعال هستند) را شامل می‌شود. «باغبانی اجتماعی» در زیر مجموعه فعالیت‌های «ساخت اجتماعی» قرار می‌گیرد.
- ### 16. Spatial turn
- #### فهرست منابع
- Anderson, Elijah. 2004. *The Cosmopolitan Canopy. The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 595:14-32.
- Ash, A. and N. Thrift. 2002. *Cities; Reimagining the Urban*. Cambridge: Polity Press.
- Barthel, S. 2008. *Recalling urban nature-linking city people to ecosystem services* PhD Dissertation. Stockholm University.
- Beatley, T. 2011. *Biophilic Cities*. Island Press :Washington, DC.
- Bendt, Pim & Stephan, Barthel & Johan, Colding. 2013. *Civic greening and environmental learning in public-access community gardens in Berlin*. *Landscape and Urban Planning*. 109(1). 18-30.
- Bird, W. 2004. *Natural Fit: Can Green Space and Biodiversity Increase Levels of Physical Activity? Report for the Royal Society for the Protection of Birds*.
- Dunn, A.D. 2010. *Siting Green Infrastructure: Legal and Policy Solutions to Alleviate Urban Poverty and Promote Healthy Communities*. Paper 559. Pace Law Faculty Publications.
- Evers, A., Hodgson, N. 2011. *Food choices and local food access among Perth's community gardeners*. *Local Environ*. 16 (6), 585–602.
- Ferris, J. Norman, C. Sempik, J. 2001. *People, Land and Sustainability: Community Gardens and the Social Dimension of sustainable Development*. *Social policy and administration*. Vol.35, No 5.
- Francis, M. 2008. *Meanings attached to a city park and a community garden in Sacramento*.

- Garden: the Struggle over Community Gardens in New York City.* in Benjamin Shepard and Ronald Hayduk, *From ACT UP to the WTO: Urban Protest and Community Building in the Era of Globalization.* New York: Verso.
- Mikulec, P and Diduck, A and Froese, B and Unger, H and MacKenzie, K. 2013. *Legal and Policy Barriers to Community Gardening in Winnipeg, Canada.* *Canadian Journal of Urban Research*, 22(2), 69-89.
- Millennium Ecosystem Assessment 2005. *Ecosystems and Human Health: Synthesis.* Island Press, Washington, DC.
- Miller, J. 2005. *Biodiversity conservation and the extinction of experience.* *Trends in Ecology & Evolution.* 20(8). 430-434.
- Okvat, H and Zautra, A. 2011. *Community gardening: a parsimonious path to individual, community, and environmental resilience.* *Am. J. Commun. Psychol.* 47 (3)374-387.
- Oldenburg, Ray. 1989. *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community.* New York: Paragon House
- Schmelzkopf, Karen. 2002. *Incommensurability, Land Use, and the Right to Space: Community Gardes in New York City.* *Urban Geography.* 23. 4.
- Stocker, L. and Barnett, K. 1998. *The significance and praxis of community-based sustainability projects: community gardens in Western Australia.* *Local Environment*, 3(2). 179-188.
- Ulrich, R. S and Simons, R. F and Losito, B. D and Fiorito, E and Miles, M. A and Zelson, M. 1991. *Stress recovery during exposure to natural and urban environments.* *J. Environ.Psychol.* 11 (3), 201-230.
- Von Hassell, Malve. 2002. *The Struggle for Eden: Community Gardens in New York City.* Westport, CT: Bergin & Garvey.